

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.5.9>

ЕЛЕКТРОННІ (ЦИФРОВІ) ДАНІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ВІД ЕЛЕКТРОННОГО СЛІДУ ДО ДОКАЗУ

Гришук В.Р.

*аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету Імені Тараса Шевченка
ORCID: 0009-0009-1707-0156
e-mail: vladgryschuk19@gmail.com*

Гришук В.Р. Електронні (цифрові) дані у кримінальному провадженні: від електронного сліду до доказу.

Стаття присвячена дослідженню використання електронних даних у кримінальному провадженні під час кримінального процесуального доказування. Обґрунтовується, що внаслідок стрімкої цифровізації суспільних відносин виник новий об'єкт кримінального процесуального пізнання – електронний слід як єдине можливе відображення інформації про обставини вчинення кримінального правопорушення в електронному середовищі. Встановлено, що недоліком законодавчого регулювання використання електронних даних у кримінальному провадженні є відсутність нормативного визначення електронного (цифрового) доказу та фрагментарне, несистемне використання термінів, пов'язаних з електронними даними у КПК України, що негативно впливає на єдність правозастосування. На підставі проведеного розмежування понять «дані» та «інформація» в загальнонауковому контексті з використанням положень міжнародних стандартів, національного законодавства та наукових підходів доведено, що змістовним наповненням електронних (цифрових) доказів та об'єктом пізнання при їх виявленні є електронні дані. Проаналізовано основні доктринальні підходи щодо тлумачення електронних (цифрових) слідів та запропоновано авторське визначення електронного сліду як даних в електронному середовищі, що містять інформацію про обставини кримінального правопорушення та виникають у результаті активної діяльності особи, так і в автоматичному режимі. На підставі аналізу судової практики, зокрема позицій Верховного Суду, зроблено висновок, що рівень законодавчого регулювання щодо використання електронних даних у кримінальному провадженні не задовольняє потреби правозастосування. У статті продемонстровано підходи українських вчених щодо тлумачення електронних доказів у кримінальному провадженні та обґрунтовано необхідність закріплення в КПК України визначення «електронного доказу» та «електронних даних». Сформульовано авторську концепцію електронного доказу як результату процесуальної трансформації електронного сліду за умови дотримання вимог автентичності, цілісності та допустимості.

Ключові слова: кримінальне провадження, електронне середовище, комп'ютерні дані, криміналістичний слід, доказ, автентичність, процесуальна форма, електронний доказ.

Hryshchuk V.R. Electronic (digital) data in criminal proceedings: from an electronic trace to evidence.

The article is devoted to the study of the use of electronic data in criminal proceedings within the framework of criminal procedural proof. It substantiates that, as a result of the rapid digitalization of social relations, a new object of criminal procedural cognition has emerged – the electronic trace as the only possible form of reflecting information about the circumstances of a criminal offense in the electronic environment. It is established that a shortcoming of legislative regulation of the use of electronic data in criminal proceedings is the absence of a statutory definition of electronic (digital) evidence and the fragmented, unsystematic use of terms related to electronic data in the Criminal Procedure Code of Ukraine, which negatively affects the uniformity of law enforcement practice. Based on the distinction

between the concepts of “data” and “information” in a general scientific context, using international standards, national legislation, and scholarly approaches, it is proven that electronic data constitute the substantive content of electronic (digital) evidence and the object of cognition when such evidence is identified. The article analyzes the main doctrinal approaches to the interpretation of electronic (digital) traces and proposes an author’s definition of an electronic trace as data in the electronic environment that contain information about the circumstances of a criminal offense and arise both as a result of an individual’s active conduct and in an automated mode. On the basis of the analysis of judicial practice, in particular the positions of the Supreme Court, it is concluded that the level of legislative regulation regarding the use of electronic data in criminal proceedings does not meet the needs of law enforcement practice. The article presents the approaches of Ukrainian scholars to the interpretation of electronic evidence in criminal proceedings and substantiates the necessity of *закреплення* in the Criminal Procedure Code of Ukraine of the definitions of “electronic evidence” and “electronic data.” An author’s concept of electronic evidence is formulated as the result of the procedural transformation of an electronic trace, provided that the requirements of authenticity, integrity, and admissibility are observed.

Key words: criminal proceedings, electronic environment, computer data, forensic trace, evidence, authenticity, procedural form, electronic evidence.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток електронно-інформаційних технологій безпосередньо вплинув на теорію доказування у кримінальному процесі, додаючи до загальноприйнятих засобів доказування електронні дані. Імплицитний підхід законодавця щодо використання такого виду даних знаходить свій прояв у відсутності законодавчого визначення поняття електронного доказу та має наслідком дискусійність щодо місця електронних доказів в системі процесуальних джерел доказів. Необхідність усунення колізій в законодавстві також обумовлюється тим, що постійно зростаючою є кількість кримінальних правопорушень, відомості про які можна отримати виключно за допомогою електронних даних, у тому числі з відкритих джерел, що обумовлюється об’єктивною неможливістю використання процесуальних джерел доказів, визначених ч.2 ст.84 КПК України.

Метою дослідження є комплексний аналіз використання електронних даних у кримінальному провадженні від електронного сліду до доказу та формування авторської концепції поняття електронних доказів.

Стан опрацювання проблематики. Питання дослідження електронних доказів у кримінальному провадженні знайшли відображення у працях українських науковців, зокрема М.А. Погорецького, І.Г. Каланчи, І.А. Смаль, О.П. Метелева, А.В. Коваленка, А.В. Скрипника, Я.В. Неділька, Г.К. Авдєєвої, С.В. Стороженка, Є.Є. Демидової, В.М. Шепітька та інших. Більшість із зазначених праць мають комплексний характер та містять власне авторське бачення проблематики, проте підтверджують існування розбіжностей у питанні регулювання основних аспектів використання електронних доказів у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. У чинному кримінальному процесуальному законодавстві відсутнє визначення «електронного доказу», що має наслідком відсутність стабільності та єдності правозастосування у сфері використання електронних даних під час розслідування кримінальних правопорушень. Законодавець оперує низкою понять, які прямо чи опосередковано стосуються використання електронних даних. Аналізуючи норми КПК України, можна виокремити такі поняття як «матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп’ютерні дані)» (п. 1 ч. 2 ст. 99), «оригінал електронного документу (ч. 3 ст. 99), «носії комп’ютерної інформації» (п. 4 ч. 2 ст. 105), «огляд комп’ютерних даних» (ч. 1 ст. 237), «електронні комунікаційні мережі» (ст. 263), «електронні інформаційні системи» (ст. 264) тощо [1].

Використання законодавцем широкого та різноманітного термінологічного апарату не має системного характеру, у зв’язку з чим першочергового значення набуває аналіз змістовного наповнення відповідних понять, зокрема визначення електронних даних (електронної інформації). Почати слід з розмежування поняття «дані» та «інформація». З наведених вище термінів можна зробити висновок, що нормотворець не є критичним при розмежуванні понять «дані» та «інформація», тому наведені терміни здебільшого розглядаються як синонімічні, про що свідчить і застосування даних категорій в КПК України. Дане питання має загальнонауковий характер щодо семантичного дослідження відмінностей даних та інформації. Вчений К.І. Беляков

наголошував, що в автоматизованих процесах поняття «дані» є родовим до поняття «інформація», а не тотожним. З точки зору практиологічного підходу інформація розглядається як результат аналітико-синтетичної обробки даних (відомостей) суб'єктом щодо об'єкту [2, с. 38-45]. В.М. Брижко зазначає, що ототожнення понять «дані» та «інформація» у юридичних документах є логічною помилкою у підміні понять та свідчить про порушення закону формальної логіки – закону тотожності. Вчений вказує, що даними є формалізовані знаково-кодові комбінації, що надають інформацію та призначені для їх автоматичної обробки та є умовою комп'ютерно-мережевої комунікації [3, с. 36].

Таким чином, первинними в електронному середовищі є дані, які містять інформацію, придатну для пізнання суб'єктом, у тому числі під час кримінального процесуального доказування. Аналогічний підхід підтримує А.В. Скрипник, який, досліджуючи використання інформації з електронних носіїв у кримінальному процесуальному доказуванні, зробив наступний висновок: «найбільш коректним терміном для позначення змісту є інформація, у той час як для позначення сигналів різної природи, з яких такий зміст можна почерпнути, варто використовувати термін дані» [4, с. 74-76].

Так як КПК України не містить цих понять, звернутися слід до актів спеціального законодавства. Так, в п. 20 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про електронні комунікації» зазначено: «дані – це інформація у формі, придатній для автоматизованої обробки її засобами обчислювальної техніки, технічними та програмними засобами» [5]. Поняття комп'ютерних даних також міститься в Конвенції про кіберзлочинність (ратифікована Законом України від 07.09.2005 року), відповідно до ст. 1 якої комп'ютерні дані - це будь-яке представлення фактів, інформації або концепцій у формі, яка є придатною для обробки у комп'ютерній системі, включаючи програму, яка є придатною для того, щоб спричинити виконання певної функції комп'ютерною системою. Зазначені визначення дають підстави для висновку, що інформація є змістовним наповненням даних [6].

Вважаю, що в межах кримінального провадження слід виходити з того, що одним із об'єктів пізнання під час розслідування кримінальних правопорушень є електронні (цифрові) дані, які створюються, функціонують в межах електронного середовища та містять в собі інформацію, яку здатен оцінити суб'єкт при належному відтворенні цих даних за допомогою технічних засобів. Щодо розмежування «електронного» та «цифрового» як характеристики даних, то пріоритетним, як у науці, так і на практиці, є використання зазначених понять як рівнозначних без врахування різних технічних особливостей при створенні даних [7, с. 48].

Доказове значення електронних даних у кримінальному провадженні полягає в тому, що вони є змістовним наповненням електронних слідів, єдиного джерела інформації в електронному середовищі про обставини кримінального правопорушення та особу, яка його вчинила [8, с. 295]. У сьогоденних реаліях значна кількість вчинених кримінальних правопорушень, у т.ч. кіберзлочинів, воєнних злочинів, злочинів проти основ національної безпеки, залишають по собі сліди в електронному середовищі, які утворюються безпосередньо внаслідок вчинення кримінального правопорушення або опосередковано є засобом фіксації доказово значущої інформації. У зв'язку з цим низка вітчизняних вчених виокремлює нову категорію слідів, які існують в межах електронного (цифрового) середовища.

Так, О.П. Метелев, досліджуючи правову природу цифрових слідів, зробив висновок про те, що останні не належать до матеріальних слідів у зв'язку з відсутністю фізичних властивостей, а також не охоплюються поняттям ідеальних слідів, адже існують не у свідомості людини, а на певних матеріальних носіях [7, с. 82]. На підставі цього науковець розглядає цифрові сліди як окрему категорію слідів кримінального правопорушення. Власне авторське бачення наводить А.В. Коваленко, який вважає, що цифровими слідами є комп'ютерні дані, що утворилися або зазнали змін у запам'ятовувальних пристроях електронно-обчислювальної техніки внаслідок дій користувачів, пов'язаних із вчиненням кримінального правопорушення [10, с. 233].

Зазначений авторський підхід необґрунтовано звужує коло даних, які можуть потенційно мати доказове значення у кримінальному провадженні, оскільки електронні сліди можуть бути створені автоматично електронною системою без зовнішнього втручання та фіксувати інформацію про обставини вчинення кримінального правопорушення. Погоджуюсь з думкою Є.Є. Демидової, яка у свою чергу вказує, що цифровим слідом є дані, які безпосередньо не мають матеріальної форми, а існують у цифровому просторі та виникають внаслідок безпосереднього використання цифрових засобів, технологій (пошук в інтернеті певної інформації) або опо-

середковано без фактичного втручання особи (утворення метаданих при здійсненні фотографування певного об'єкту, фіксація камерами відеоспостереження пересування транспортного засобу тощо) [11, с. 73-74].

Таким чином, електронним (цифровим) слідом у кримінальному провадженні є дані в електронному середовищі, які містять інформацію про обставини вчинення кримінального правопорушення та які були створені внаслідок вчинення кримінального правопорушення шляхом активних дій особи в інформаційно-автоматизованій системі або у зв'язку з фіксацією, збереженням даних про обставини кримінального правопорушення в автоматичному режимі. Електронний слід є ширшим поняттям відносно електронного доказу, оскільки за своїм змістом криміналістична інформація, якою є електронний слід, може бути ширше інформації, що складає сутність доказів [8, с. 294]. Електронні дані, які становлять основу електронного сліду, не є безпосередньо процесуальним джерелом доказів доти, доки не будуть оброблені і верифіковані відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства [12, с. 229]. У зв'язку з цим, електронні дані мають набувати певну процесуальну форму, яка буде легалізувати можливість їх використання під час доказування, а також порядок отримання, збереження, оцінку належності та допустимості електронних доказів.

Офісом Програми кіберзлочинності за підтримки незалежних експертів Ради Європи пана Маркко Куннапу і пана Марка Юріча було запропоновано додати поняття електронних доказів до КПК України з метою спрощення розробки конкретних процесуальних заходів, а також збільшення правової чіткості і передбачуваності закону [13, с. 8-9]. Більше того дані пропозиції були взяті до уваги законодавцем при безрезультативній спробі закріпити поняття «електронного доказу» як інформації в електронній (цифровій) формі з відомостями, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження» [14].

У цьому аспекті заслуговує уваги позиція Верховного Суду, який при розгляді справи № 569/1908/23, попри відсутність електронних доказів серед переліку процесуальних джерел доказів в ст. 84 КПК України, вказав, що «основними доказами у кримінальних провадженнях про злочини проти основ національної безпеки України є електронні (цифрові) докази» [15]. Таким чином, законодавче регулювання використання електронних доказів не забезпечує належним чином потреби правозастосування, оскільки Верховний Суд, а за ним і суди нижчих інстанцій, фактично здійснюючи розширювальне тлумачення нормативного акту, вказують на новий (окремий) вид доказів, який не передбачений КПК України.

На необхідність внесення змін до КПК України наголошує також М.А. Погорецький, вказуючи, що нормативне закріплення поняття «цифрового доказу» є першим кроком вдосконалення національного законодавства з метою усунення прогалин в правозастосуванні, які виникають при оцінці автентичності електронних даних, фіксуванні ланцюга збереження доказів та захисті прав сторін. Вчений пропонує доповнити ст. 84 КПК України поняттям «цифрового доказу» як «відомостей, зафіксованих у цифровій (електронній) формі на будь-яких носіях, що містять інформацію про факти, обставини чи події, які мають значення для кримінального провадження, одержані та досліджені у порядку, визначеному цим Кодексом, із забезпеченням їх автентичності, цілісності та можливості перевірки» [16, с. 69].

І.А. Смаль у дисертаційному дослідженні оперує поняттям «електронного доказу» та визначає його як інформацію в електронному вигляді, що містить відомості про обставини, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню, створена, збережена, або передана за допомогою електронних пристроїв, систем, або мереж та яка існує в формі, що забезпечує її автентичність, цілісність та придатність для дослідження [17, с. 74]. І.Г. Каланча у свою чергу розмежовує поняття «електронного доказу», «цифрового доказу» та «доказу в електронній формі», вказуючи, що цифровий доказ відповідає змісту, електронний доказ – технічному способу реалізації, а доказ електронної форми – процесуальній формі подання. Так, вчена зазначає, що електронний доказ — це доказ, який існує в електронному середовищі та реалізується за допомогою електронних засобів фіксації, зберігання та обробки інформації [18, с. 63-65]. Здійснивши аналіз різних авторських підходів до розуміння поняття «електронних доказів», Н.В. Глинська зробила висновок, що електронним доказом є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК України порядку, які існують у електронній (цифровій) формі, зафіксовані на електронних (цифрових) носіях та використовуються для встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні [19, с. 420].

Вважаю, що під час визначення поняття «електронного доказу» слід звертати увагу на декілька аспектів з врахуванням природи електронних даних. По-перше, електронним доказом є електронні дані, які містять інформацію про обставини кримінального правопорушення. Тобто, основу електронного доказу становить електронний слід, який є об'єктом пізнання для суб'єктів під час розслідування. По-друге, електронні дані мають бути отримані у встановленому кримінальному процесуальному законодавством порядку. По-третє, електронні дані, які були отримані зі встановлених законом джерел, мають бути оцінені та визнані доказом особою, у провадженні якої перебуває кримінальне провадження. Саме з цього моменту електронний слід стає електронним доказом. Також, варто звернути увагу, що задля належної оцінки електронних даних до них мають ставитися додаткові вимоги, ніж до традиційних форм доказів, оскільки електронні докази легше змінити чи підробити [20, с. 65].

Висновки. Електронні дані в межах кримінального провадження проходять три етапи: від фіксації обставин події, через набуття статусу електронного сліду, до можливого визнання доказом у кримінальному провадженні. Саме тому з метою забезпечення єдності правозастосування є необхідність закріплення дефініцій «електронних даних» та «електронного доказу» у КПК України та визначення останнього як електронних даних, які містять інформацію про обставини, що мають значення для кримінального провадження, отримані у встановленому КПК України порядку, та за умови підтвердження дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею та судом їх автентичності, цілісності можуть бути використані як докази фактів чи обставин, що встановлюються у кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Беляков К.І. Інформація в праві: теорія і практика: монографія. Київ: Видавництво «КВІЦ», 2006. 116 с. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/informaciya_v_prave.pdf.
3. Брижко В.М. До епістемології понять «інформація», «дані» і «знання»: правовий та нормативний аспект. *Інформація і право*. № 3(50)/2024. С. 31-39. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3\(50\).311599](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3(50).311599).
4. Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 року № 1089-IX / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>.
5. Конвенція про кіберзлочинність: Конвенція Ради Європи від 23.11.2001 / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_575.
6. Скрипник А.В. Використання інформації з електронних носіїв у кримінальному процесуальному доказуванні: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». 343.13. Харків. 2021. 379 с.
7. Коваленко А.В. Цифрові чи електронні? До питання йменування нової категорії доказів та слідів кримінального правопорушення. Застосування інформаційних технологій в правоохоронній діяльності : матеріали круглого столу. м. Харків, 14 грудня 2022 р. ХНУВС. С. 47-49. URL: <http://repository.ukd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1687>.
8. Лук'янчиков Є.Д., Лук'янчиков Б.Є., Микитенко О.Б. Сліди кримінального правопорушення як джерело інформації про обставини його вчинення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Том 3 № 88. С. 291-295. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.43>.
9. Метелев О.П. Гносеологічна і правова природа цифрових доказів у кримінальному провадженні. *Правова позиція*. 2018. № 1(20). С. 75-86. URL: <http://www.legalposition.umsf.in.ua/archive/2018/1/9.pdf>.
10. Коваленко А.В. Поняття та сутність електронних (цифрових) слідів кримінального правопорушення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2022. № 4. С. 226–236. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.100.226-236>.
11. Демидова Є.Є. Цифрові сліди кримінального правопорушення: поняття та особливості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Том 4 № 85. 2024. с. 71-75. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.10>.

12. Караман К.В. Сучасна парадигма криміналістичного значення цифрових слідів у кримінальному провадженні. Вісник кримінологічної асоціації України. Том 35 №2. 2025. С. 224-233. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.2.16>
13. Звіт щодо України, підготовлений Офісом Програми з з кіберзлочинності на основі експертної підтримки незалежних експертів Ради Європи пана Маркко Куннапу і пана Марка Юріча «Про чинне законодавство і проекти законів, що доповнюють різні питання, пов'язані з кіберзлочинністю та електронними доказами, та вносять зміни до них» 2016/DGI/JP/3608 від 03.11.2016 року. URL: <https://rm.coe.int/16806f3743>.
14. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю та використання електронних доказів»: від 01.09.2020 р. № 4004. Законотворчість: база даних / Верховна Рада України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69771.
15. Постанова ККС ВС від 12.06.2024 року, справа №569/1908/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119741340>.
16. Погорецький М.А. Забезпечення прав людини в цифровому доказуванні як умова реалізації принципу верховенства права та постановлення справедливого вироку. *Право України*. 9/2025. 2025. с. 60-74. DOI: <https://doi.org/10.33498/louu-2025-09-060>.
17. Смаль І.А. Теоретичні засади формування та практика застосування електронних доказів у кримінальному процесі: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». 343:13. 2025. Чернігів. 344 с.
18. Каланча І.Г. Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. 343:14:004(477). 2025. Київ. 617 с.
19. Концептуальні основи цифровізації кримінального провадження України: монографія / за заг. ред. Н.В. Глинської; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В.В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України. Харків: Право, 2024. 452 с. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178612139>.
20. Тимошенко М.О., Сіренко О.В. Електронні сліди як джерело доказів. Європейський правничий часопис, № 1/2023. с. 64-68. URL: <https://irback.e-u.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7940426f-7ee3-45da-923a-f72c02b384c0/content>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 2.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 5.03.2026

© Гришук В.Р., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0